

2.4. ANERKENDTE OG GODKENDTE TROSSAMFUND I DANMARK

af René Dybdal Pedersen, ph.d.-studerende, cand.mag. i Religionsvidenskab

At den Danske Folkekirke besidder en juridisk særstatus i forhold til andre trossamfund i Danmark hersker der næppe nogen tvivl om – også selvom det med jævne mellemrum debatteres i offentligheden, hvorvidt kirken skal bevare denne status og ikke mindst de privilegier, denne status medfører. De fleste er også bekendt med, at andre trossamfund kan søge om og opnå særlige juridiske og økonomiske privilegier. Hvad der skal til for at opnå disse, og hvad de er, hersker der imidlertid i udpræget grad misforståelser omkring. En udbredt forestilling er fx, at trossamfundene søger om godkendelse 'for pengenes skyld', også selvom de færreste rent faktisk opnår nævneværdige økonomiske gevinster ved en sådan status. Der hersker også en generel forvirring omkring de grader af status, som trossamfund tidligere har og i dag kan tildeles. Senest bragte en sådan forvirring eller misforståelse yderlige brænde til bålet under Muhammedtegningskrisen, da en dansk-muslimsk delegation i december 2005 rejste til Melleømøsten for med fremtrædende muslimske lærde og ledere at diskutere Danmarks forhold til islam.

Blandt argumenterne der blev præsenteret som bevis for de tilsyneladende vanskelige forhold, islam lever under i Danmark, blev det bl.a. fremhævet, at Islamisk Trossamfund ikke var anerkendt som trossamfund af den danske stat. Sandt nok. Hverken dette eller andre muslimske trossamfund bærer prædikatet *anerkendt trossamfund* i Danmark. Hvad der dog ikke blev nævnt var imidlertid, at den danske stat med indførelsen af ægteskabsloven i 1969 ophørte med at tildele ansøgende trossamfund status som *anerkendte* for herefter i stedet at tildele dem status som *godkendte trossamfund*. Godkendt som trossamfund er og var Islamisk Trossamfund i 2005 med samme rettigheder og privilegier som andre godkendte trossamfund i Danmark. Målet med denne artikel er at give et overblik over hvilke statusmuligheder religioner i Danmark kan opnå, hvilke kriterier der skal opfyldes for at opnå en sådan status, og hvilke rettigheder og privilegier disse giver.

Religionsfrihed, ikke religionslighed

Med grundloven i 1849 blev der indført religions- og trosfrihed i Danmark. Det betød imidlertid ikke, at alle religioner dermed ligestillet i forhold til den danske stat. Den Evangelisk-lutherske kirke blev gjort til den Danske Folkekirke og fik dermed tildelt en ophævet status i forhold til andre trossamfund. Trossamfund uden for Folkekirken kunne opnå statslig anerkendelse som trossamfund og dermed blive tildelt særlige rettigheder, herunder at forrette vielser og føre egne kirkebøger. Ved effektueringen af den nuværende ægteskabslov d. 1. januar 1970 ændredes denne praksis. Hvor muligheden for at enkeltpersoner (præster) eller religiøse menigheder kunne søge og opnå bemyndigelse til at foretage vielser med borgerlig gyldighed (ægteskabsloven § 16, stk. 1, nr. 3), bortfaldt muligheden for at få tildelt retten til at føre egne kirkebøger. De trossamfund, der allerede var blevet anerkendt før 1970, bevarede deres status som anerkendte, og for at undgå forvirring omkring de enkelte trossamfunds status og privilegier, kunne trossamfund fra da af kun opnå status som *godkendte* og ikke *anerkendte*. Kirkeministeriet blev udpeget som offentlig myndighed med opgave at varetage ansøgningsproceduren og godkendelse af trossamfund.

Fra flere sider blev det imidlertid ofte kritiseret, at det var den Danske Folkekirkes ministerielle institution der varetog godkendelsesprocessen; at én religion så at sige skulle bestemme betingelserne for andre. Allerede i 1998 blev der derfor nedsat et særligt udvalg som rådgivende organ for den siddende minister med ansvar for godkendelse af trossamfund – indtil da havde godkendelsesvurderingen været varetaget af Københavns biskop. Udvalget, bestående af en religionshistoriker, en religionssociolog, en ikke-ordineret teolog og en

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

jurist har til opgave at vurdere indkomne ansøgninger og på baggrund af en religionsfaglig vurdering indgive en indstilling til den ansvarshavende minister. Det er den ansvarshavende minister, som i sidste ende tager stilling til, om et ansøgende trossamfund skal godkendes eller ej. Denne kan vælge ikke at følge det rådgivende udvalgs indstilling, men i praksis har det vist sig, at dette sjældent er tilfældet. I efteråret 2007 stillede MF Birthe Rønn Hornbech som krav for at tiltræde embedet som kirkeminister, at godkendelse af trossamfund blev overdraget til Justitsministeriet. Siden d. 1. december 2007 har denne opgave været underlagt Familiestyrelsen under Justitsministeriet.

Anerkendte og godkendte trossamfund

Når et trossamfund i dag er blevet indstillet og dernæst godkendt som trossamfund af justitsministeren, er der herefter mulighed for at søge dels om vielsesbemyndigelse, dels om opnåelse af særlige skattemæssige fordele. Hvor det første bevilges af Justitsministeriet, bevilges det sidstnævnte af Skatteministeriet. Det er imidlertid ikke kun trossamfund godkendt af Justitsministeriet, som har mulighed for at opnå særlige skattemæssige fordele. Andre har også. I Skatteministeriets retningslinjer for godkendelse hedder det, at en godkendelse kan blive tildelt en gruppe med status som *forening, institution mv.*, hvis aktiviteter og formål kan betegnes som almennyttige eller velgørende, eller som *trossamfund*, hvis primære formål er gudsdyrkelse efter en nærmere udformet lære. Er der tvivlsspørgsmål i forhold til sidstnævnte mulighed, kan Skatteministeriet rådspørge sig med Justitsministeriet. I begge tilfælde vil en gruppe kunne modtage "løbende ydelser" efter ligningslovens § 12, stk. 3. eller ligningslovens § 8A. En godkendelse efter § 12 betyder, at bidragsydere, der skriftligt forpligter sig til at yde et bidrag til et trossamfund i en periode på mindst ti år, kan fratække disse bidrag på selvangivelsen. Bidraget må dog højest udgøre 15 % af yderens personlige indkomst.

Med en godkendelse efter § 8A opnås den skattemæssige fordel, at bidrag mellem 500 kr. og 14.500 kr. (2009 sats) kan fratækkes på selvangivelsen. Religiøse grupper, som er berettiget til at modtage gaver efter § 8A og § 12, er også fritaget for boafgift jf. Boafgiftsloven § 3 stk. 1. Dermed kan arv modtages, uden at der skal betales boafgift. Udover skattefordelene kan religiøse grupper ansøge om tilskud fra Tips- og Lottomidlerne, såfremt de modtager personlige gaver i henhold til ligningslovens § 8 A. Igennem flere år har Kirkeministeriet udtalt, at der juridisk ikke skulle gøres forskel på anerkendte og godkendte trossamfund. Ikke desto mindre har ikke alle godkendte trossamfund nødvendigvis været fritaget for at betale selskabsskat, som de anerkendte trossamfund var. I oktober 2008 blev der taget endnu et skridt i forhold til at udligne forskellen mellem anerkendte og godkendte trossamfund i Skatteministeriet, idet det her blev vedtaget, at trossamfund godkendt af Justitsministeriet ligesom de anerkendte trossamfund *automatisk* skulle fritages for at betale ejendomsskat. Selvom de anerkendte trossamfund alene stadig har visse rettigheder, som de godkendte ikke har, såsom at føre egne kirkebøger, er forskellen mellem de anerkendte og godkendte med denne afgørelse blevet yderligere minimeret.

Udover de nævnte rettigheder har et anerkendt eller godkendt trossamfund også en række muligheder og rettigheder på andre områder. Bl.a. kan opholdstilladelse gives på lempeligere vilkår til anerkendte eller godkendte trossamfunds religiøse specialister; såsom præster, munke og imamer. Ligeledes kan præster fra anerkendte eller godkendte trossamfund, på linje med advokater og læger, ifølge retsplejelovens § 170 ikke afkræves vidneforklaring. Desuden er det også muligt for godkendte trossamfund at få overladt enten en del af en folkekirkelig kirkegård til eget brug (ifølge begravelseslovens § 15) eller tilladelse til at oprette egen gravplads (ifølge begravelseslovens § 16, stk. 2). Senest har Forn Sidr, som blev godkendt som trossamfund af Kirkeministeriet i 2003, fået overdraget en del af Assistens Kirkegård i Odense. Som tilfældet var da gruppen fik sin godkendelse, oplevede også denne tildeling at få stor mediebevågenhed. Forn Sidrs gravplads blev formelt indviet d. 7. februar 2009.

Fra d. 6. august 2007 er det yderligere blevet muligt at søge om *godkendelse som religiøst ordenssamfund* – forstået som klosterordener. I januar 2009 fremgår det ikke af familiestyrelsens hjemmeside om sådanne

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

godkendelser er blevet søgt eller bevilget.

Godkendelseskriterier

Ønsker et trossamfund at opnå godkendelse som trossamfund rekvireres først et ansøgningsskema på familiestyrelsens hjemmeside (www.familiestyrelsen.dk/11). Her er det også muligt at hente oplysninger om rettigheder, om ansøgningsprocessen, vejledning til udfyldelse af ansøgning etc. På ansøgningsskemaet fremgår det, at ansøger bl.a. skal beskrive gruppens religiøse praksis, redegøre for gruppens trosgrundlag og organisatoriske opbygning, fremvise centrale religiøse tekster, vedlægge reviderede regnskab af en registreret revisor samt vedlægge dokumentation for de pågældende svar. På baggrund af det fremsendte vurderer det rådgivende udvalg, hvorvidt den pågældende gruppe kan komme i betragtning til at blive indstillet til godkendelse. Der findes ikke en 'tjekliste', som ansøgende trossamfund skal opfylde for at kunne blive godkendt.

I stedet opererer udvalget med et sæt af vejledende retningslinjer, på hvilken baggrund der tages individuel stilling fra sag til sag. Udover at en godkendelse forudsætter "en specifik formuleret tro på menneskets afhængighed af en magt eller magter, som står over menneskene og naturlovene" er der en række overordnede forhold som særligt vægtes for at kunne blive indstillet til godkendelse. Af vejledningen fremgår det fx, at det vægtes, at der er sikkerhed for et trossamfunds fortsatte beståen – både i kraft af medlemsstørrelse og forholdene for fortsat at uddanne religiøse specialister til bl.a. at kunne varetage vielser. Tilsyneladende er der ingen regler for, hvor stort et antal medlemmer et trossamfund skal have for at kunne opnå godkendelse. Dog forventes et trossamfund som minimum at have 150 medlemmer og en lokal menighed 50 medlemmer for at kunne komme i betragtning. Desuden fremgår det, at der skal være 'gennemsigtighed' i det pågældende trossamfund. Fx skal den pågældende gruppe operere med formelle medlemskaber samt have retningslinjer for såvel indgåelse og ophør af medlemskab. Desuden forudsættes det, at trossamfundets lære er tilgængelig for alle dets medlemmer.

Opererer et givent trossamfund således med esoterisk materiale, dvs. tekster som kun er forbeholdt en udvalgt skare af medlemmer, kan det have negativ indflydelse på udvalgets bedømmelse. En gruppe som i de senere år har ytret ønske om at blive godkendt, og som kan tænkes at få problemer med at opnå godkendelse pga. esoterisk materiale er Scientologi Kirken. Således er gruppens øverste udviklingstrin kun forbeholdt dem, som selv befinder sig på disse niveauer. Til gruppens fordel kan det derimod vise sig at blive, at Scientologi allerede har opnået godkendelse i Sverige. Godkendelse i andre nordiske lande kan nemlig have positiv indvirkning på udvalgets vurdering.

Når et trossamfund på baggrund af sin størrelse, sin ritual- og uddannelsespraksis, sin lære, sit tekstkorpus etc. først har opnået godkendelse, foretages der ingen opfølgende kontrol eller evaluering af om det pågældende trossamfund fortsat efterlever de krav, det oprindeligt blev godkendt på. Dvs. at der fra Justitsministeriets side ikke løbende indhentes oplysninger om medlemstal eller forhold, om det enkelte trossamfunds organisation, gruppens geografisk tilholdssted etc. Udover at trossamfundenes adresser oplyst på ministeriets hjemmeside ikke i alle tilfælde er opdaterede, er der også eksempler på trossamfund som er listet og som ikke længere eksisterer, eller som siden de er blevet godkendt har oplevet en opsplitting. De opnåede privilegier bevares således når de først er opnået, og tages kun op til revision, hvis der opstår sager, som giver grund til mistanke om fx lovbrud eller lignende.

Epilog

Selvom der siden indførelsen af religionsfrihed i Danmark i 1849 er mere end 100 trossamfund uden for den Danske Folkekirke, som enten er blevet anerkendt eller godkendt af den danske stat, er det langt fra alle trossamfund, som har eksisteret i Danmark i denne periode, der har ansøgt om godkendelse. Det er og har

DET TEOLOGISKE FAKULTET

AARHUS UNIVERSITET

der i tidens løb været flere grunde til. Ser man på de religiøse landskab i Danmark i dag, er én årsag, at mange trossamfund ikke er bekendte med, at det er muligt at søge om statslig godkendelse og dermed opnåelse af særlige privilegier. I forbindelse med Det Danske Pluralismeprojekts kortlægning af religion i Danmark foretaget mellem 2002 og 2007 var der således flere trossamfund, som netop udtrykte at de ikke kendte til muligheden, og som efterfølgende overvejede at ansøge herom. Dette var særligt tilfældet for migrantmenigheder. Blandt de nye religioner var der også kun få, som havde eller ønskede at ansøge om godkendelse. Dette skyldtes i nogle tilfælde, at de heller ikke kendte til muligheden. Men for de flestes vedkommende drejer det sig i stedet om, at grupperne ikke kategoriserer sig selv som *religioner* men der imod som *spirituelle* grupper, da religion hos mange af disse forstås som dogmetyngede institutioner, der ikke giver plads til individets personlige, spirituelle udvikling.

Hvordan ser det ud i forhold til godkendelsesprocessen i fremtidens Danmark? Selvom overdragelsen af godkendelsesmyndigheden er overgået fra Kirkeministeriet til Justitsministeriet er blevet godt modtaget positivt fra de fleste sider, er der stadig nogle, som ikke mener, at den nuværende ordning i tilstrækkelig grad imødekommer den religiøse diversitet i Danmark. Ender det med i den nærmeste fremtid, at den danske stat og folkekirke adskilles, som flere kritikere ønsker, og som det i 2000 skete i Sverige, så er det imidlertid forventeligt, at ordningen ændrer sig igen. Indtil da synes de fleste negative røster, som tidligere var fremme, da godkendelse af trossamfund var under Kirkeministeriets bemyndigelse, imidlertid at være blevet dæmpet, og det kunne derfor tegne til, at den nuværende ordning er kommet for at blive i en rum tid.

For yderligere oplysning læs mere på familiestyrelsens hjemmeside: www.familiestyrelsen.dk

Dele af denne tekst er tidligere blevet udgivet i artiklen "Anerkendte og godkendte trossamfund i Århus" i *Religiøs Mangfoldighed – en kortlægning af religion og spiritualitet i Århus* (Systeme 2004).